

NORGES HØYESTERETT

Den 15. mai 2009 ble det av Høyesteretts ankeutvalg bestående av dommerne Tjomsland, Skoghøy og Bårdsen i

HR-2009-01039-U, (sak nr. 2009/700), sivil sak, anke over kjennelse:

John F. Knutsen

avsagt slik

K J E N N E L S E:

- (1) Saken gjelder habilitet for en tingrettsdommer ved offentlig skifte av dødsbo, jf. skifteloven § 4 annet ledd.
- (2) Under offentlig skifte av dødsbo etter Ole Andras Knutsen har en av arvingene, John F. Knutsen, reist inhabilitetsinnsigelse mot dommer Arne Vikse, som behandler boet i tingretten. Som grunnlag for inhabilitetsinnsigelsen har Knutsen blant annet vist til at han har politianmeldt Vikse og til at Vikse skal ha tatt initiativ til forhandlinger knyttet til salg av boets aksjer.
- (3) Haugaland tingrett ved konstituert sorenskriver Svein Åge Skålnes avsa 9. oktober 2008 kjennelse med slik slutning:

”Tingrettsdommer Arne Vikse viker ikke sete.”
- (4) John F. Knutsen anket til Gulating lagmannsrett, som 2. mars 2009 avsa kjennelse med slik slutning:

”Anken forkastes.”
- (5) *John F. Knutsen* har anket til Høyesterett.
- (6) Angående spørsmålet om inhabilitet anføres det blant annet at lagmannsretten har bygd på en annen type vurdering enn det skifteloven § 4 og EMK artikkel 6 nr. 1 gir uttrykk for.
- (7) Når det gjelder betydningen av at dommer Vikse er anmeldt, har lagmannsretten bemerket at en part ikke kan ”velge bort” en dommer på denne måten, men det er ikke gitt noen begrunnelse for dette. Når det gjelder betydningen av at dommer Vikse har tatt initiativ til forhandlinger rundt spørsmålet om salg av boets aksjer, har lagmannsretten unnlatt å drøfte en anførsel om at tvisteloven § 8-7 annet ledd tilsier at Vikse er inhabil. Lagmannsrettens henvisning til at

dommeren plikter å få partene til å løse konflikter gjennom forhandlinger, er ikke treffende, fordi konflikten er skapt av dommer Vikse. Videre har lagmannsretten uten faktisk grunnlag basert sin avgjørelse på at Vikse ikke har gått for langt i sitt forsøk på å få til en minnelig løsning. Dommer Vikse har misbrukt sin stilling.

- (8) Det anføres også at dokumentinnsynet har vært mangelfullt i tingretten og lagmannsretten, både for dokumenter som angår bobehandlingen generelt og for dokumenter som angår saken om dommer Vikses habilitet. Da det i etterkant av lagmannsrettens kjennelse ble gitt innsyn i saksdokumentene, viste det seg at dommer Vikse den 4. februar 2009 sendte Gulating lagmannsrett et notat datert 4. september 2008. Notatet har vært ukjent for ankende part. Ankende part har ikke bare vært ute av stand til å kommentere notatet, men det må også antas at det har vært ytterligere kommunikasjon som ankende part ikke er kjent med. Dokumentinnsynet har også for øvrig vært mangelfullt. Det foreligger brudd på EMK artikkel 6 nr. 1.
- (9) Det er nedlagt slik påstand vedrørende saksbehandlingen i lagmannsretten:
- ”1. Gulating lagmannsretts saksbehandling er i strid med EMK art. 6-1.
 2. Gulating lagmannsretts kjennelse av 2. mars 2009 oppheves.”
- (10) Det er nedlagt slik påstand vedrørende saksbehandlingen i tingretten:
- ”1. Haugaland tingretts saksbehandling er i strid med EMK art. 6-1.
 2. Haugaland tingretts kjennelse av 9. oktober 2008 oppheves.”
- (11) Videre er det nedlagt slik påstand vedrørende sakens realitet:
- ”1. Sak nr. 93-00239 overføres til annen domstol.
- Subsidiært:**
2. Tingrettsdommer Arne Vikse kjennes inhabil.
 3. Tingrettsdommer Skålnes kjennes inhabil.
 4. Sorenskriver Tine Odland kjennes inhabil.
- I begge tilfeller:**
5. John F. Knutsen gis fullt innsyn i sakens og boets dokumenter.”
- (12) Endelig er det nedlagt slik påstand:
- ”Staten erstatter John F. Knutsens saksomkostninger for alle instanser.”
- (13) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker at bobehandlingen som anken knytter seg til, skjer på grunnlag av de regler som gjaldt før tvistelovens ikrafttredelse, jf. Rt. 2008 side 1300 avsnitt 8 og 9. Selve anken over tingrettens habilitetsavgjørelse behandles imidlertid for lagmannsretten og Høyesterett etter tvistelovens regler. Anken retter seg mot lagmannsrettens avgjørelse av en anke over en kjennelse. For så vidt er utvalgets kompetanse derfor begrenset etter tvisteloven § 30-6. Anken gjelder i første rekke lagmannsrettens saksbehandling. Denne kan utvalget prøve.

- (14) Den kjennelsen det ankes over, gjelder tingrettsdommer Vikses habilitet. Utvalget går ikke inn på den ankende parts påstander og anførsler for Høyesterett så langt disse går utenfor denne rammen.
- (15) Ut fra det opplyste legger utvalget til grunn at tingrettsdommer Vikses skriftlige redegjørelse om egen habilitet 4. september 2008 først ble oversendt ankende part etter at lagmannsretten avsa den kjennelsen som nå ankes. Ankende part har følgelig ikke fått uttale seg om innholdet i redegjørelsen. Det er ikke tvil om at notatet inngikk i både tingrettens og lagmannsrettens grunnlag for avgjørelsene av Vikses habilitet.
- (16) Reglene om skiftedommerens habilitet fremgår av skifteloven § 4. Skifteloven inneholder ikke egne saksbehandlingsregler for avgjørelsen av habilitetsspørsmål, og det er heller ikke bestemt generelt at den alminnelige prosesslovgivning får tilsvarende anvendelse. Avgrensningen i skifteloven kapittel 4 er også ellers noe uklar, slik det påpekes i Høyesteretts ankeutvalgs kjennelse 12. mai 2009 (HR-2009-01012-U) avsnitt 12.
- (17) Etter utvalgets syn må imidlertid utgangspunktet være at så langt ikke annet er bestemt eller klart forutsatt, vil den alminnelige prosesslovgivning få anvendelse på rettslige avgjørelser som treffes under skiftebehandlingen – herunder habilitetsavgjørelser. Dette inkluderer også grunnleggende prosessprinsipper om for eksempel kontradiksjon, likebehandling, veiledningsplikt og aktiv saksstyring.
- (18) Ut fra dette kan det ikke være tvilsomt at Knutsen skulle ha hatt tilgang til Vikses redegjørelse og fått anledning til å kommentere denne, før tingretten og lagmannsretten traff sine avgjørelser i habilitetsspørsmålet. Ved brudd på det kontradiktoriske prinsipp kan det ikke stilles høye krav til muligheten for at feilen har virket inn, og utvalget finner at lagmannsrettens og tingrettens kjennelser må oppheves.
- (19) For så vidt gjelder de øvrige anførsler i anken, finner utvalget det enstemmig klart at disse ikke kan føre frem, jf. tvisteloven § 30-9 annet ledd.
- (20) Utvalget har ikke tatt stilling til spørsmålet om skiftebehandlingen som sådan bør overføres til annen domstol, eller om behandlingen av anker i forbindelse med skiftebehandlingen bør skje ved annen lagmannsrett. Overføringsspørsmålet bør vurderes i forbindelse med tingrettens behandlingen av Knutsens inhabilitetsinnsigelse etter opphevelsen av tingrettens og lagmannsrettens kjennelser.
- (21) Knutsen har krevd erstatning fra staten for sakskostnader for alle instanser. Hjemmelen for kravet må søkes i tvisteloven § 20-12 første ledd bokstav b, hvorefter en parts tap på grunn av feil ved rettens behandling kan kreves erstattet dersom feilen skyldes at retten er vesentlig å bebreide.
- (22) Utvalget peker på at regelen i tvisteloven § 20-12 første ledd bokstav b er ny i og med tvisteloven, og derfor ikke kan gi grunnlag for erstatning for sakskostnader knyttet til *tingrettens* behandling av habilitetsspørsmålet. Det vises til blant annet Rt. 2008 side 1601 avsnitt 63 og 2009 side 246 avsnitt 17. Utvalget kan heller ikke se annet grunnlag for kravet. For behandlingen av anken i *lagmannsretten* og *Høyesteretts ankeutvalg*, gjelder – som allerede nevnt – derimot tvisteloven, herunder erstatningsregelen i § 20-12 første ledd bokstav b.

- (23) Det bemerkes at ankeutvalget har full kompetanse i erstatningsspørsmålet. For så vidt gjelder behandlingsmåten, viser utvalget til § 20-12 tredje til femte ledd. Ut fra utvalgets syn på erstatningsspørsmålet er Domstoladministrasjonen ikke trukket inn som part.
- (24) Utvalget legger til grunn at brudd på kontradiksjonsprinsippet er en type feil som meget lett kan kvalifisere til erstatning etter § 20-12, jf. Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) side 452. Erstatningsregelen gjelder "sakskostnader". Dette uttrykket må forstås på samme måte som ellers i kapittel 20, og da slik at bestemmelsen også omfatter godtgjørelse for partens eget arbeid i saken.
- (25) Ankeutvalget peker på at den saksbehandlingsfeilen som nå leder til opphevelse av tingrettens og lagmannsrettens kjennelser, først ble påberopt i forbindelse med anken til Høyesterett. Ankene – som har et betydelig omfang – gjelder for øvrig flere spørsmål hvor Knutsen ikke har vunnet frem. Ettersom § 20-12 inneholder et krav om årsakssammenheng mellom feil og påførte merkostnader, må man ved vurderingen av erstatningsspørsmålet holde utenfor arbeidet med disse øvrige spørsmål. Utvalget oppfatter situasjonen slik at Knutsens arbeid med ankene ikke ville ha blitt nevneverdig mindre om saksbehandlingsfeilen som nå leder til opphevelse, tenkes borte.
- (26) Ankeutvalget peker videre på at en forutsetning for å tilkjenne erstatning for partens eget arbeid i saken, vil være at parten også ville kunnet kreve dette dekket som ordinære sakskostnader etter § 20-5 første ledd tredje punktum. Denne lyder:
- "Parten kan kreve rimelig godtgjøring for eget arbeid med saken når det har vært særlig omfattende eller det ellers måtte ha vært utført av en prosessfullmektig eller annen fagkyndig hjelper."**
- (27) Også her må vurderingen knytte seg til den delen av anken som har ført frem på grunn av feilen. Ankeutvalget kan da ikke se at vilkårene for erstatning etter § 20-5 er oppfylt.
- (28) Kravet om erstatning for sakskostnader tas etter dette ikke til følge.
- (29) Kjennelsen er enstemmig.

S L U T N I N G:

1. Tingrettens og lagmannsrettens kjennelser oppheves.
2. Erstatning for sakskostnader tilkjennes ikke.

Jens Edvin A. Skoghøy
(sign.)

Steinar Tjomsland
(sign.)

Arnfinn Bårdsen
(sign.)

Riktig utskrift:

Karl Inge Rohde

